

บทที่ ๕

สรุป ข้อวิจารณ์ และข้อเสนอแนะ

หลังจากที่ได้วิเคราะห์ ประสิทธิภาพการศึกษาของเพลโตในทัศนะของพุทธปรัชญาในบทที่ผ่านมาแล้วต่อไปนี้จะกล่าวถึงบทสรุป ข้อวิจารณ์ของผู้วิจัย และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุป

การศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ พบว่า ประสิทธิภาพการศึกษาของเพลโตมีหลักการที่ตั้งอยู่บนฐานคิดสำคัญคือเรื่องโลกแห่งแบบ เพลโตมองว่า โลกแห่งแบบคือความเป็นจริงที่สูงที่สุด เมื่อมองถึงวิธีการก็คือการทำให้มนุษย์เข้าใจโลกแห่งแบบ เพลโตถือว่าการที่มนุษย์จะเข้าถึงโลกแห่งแบบได้ วิธีการในการศึกษาต้องมีหลักการที่เหมาะสมกับธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ ในส่วนที่สามารถพัฒนาให้เข้าสู่ความเป็นจริงของโลกแห่งแบบ เพลโตมองว่ามนุษย์นอกจากประกอบไปด้วยร่างกาย มนุษย์ยังมีความสามารถในการใช้ความคิด วิธีการศึกษาจึงต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาความคิดหรือปัญญา มิใช่การพัฒนาทักษะ ทั้งนี้เพื่อให้มนุษย์เข้าสู่จุดหมายของการศึกษาคือโลกแห่งแบบได้ ดังนั้น โลกแห่งแบบจึงเป็นหลักการที่นำไปสู่วิธีการในการออกแบบแนวคิดด้านการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ และเป็นจุดหมายของการศึกษาด้วย สิ่งที่เพลโตยืนยันจากทัศนะนี้คือ เพลโตเชื่อว่ามีบางสิ่งที่ดำรงอยู่อย่างเที่ยงแท้ โดยไม่ต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา วิธีการที่จะพัฒนามนุษย์จึงเริ่มต้นจากการมองว่าธรรมชาติของมนุษย์มีองค์ประกอบใดที่สามารถพัฒนาให้เข้าถึงความเป็นจริงที่เที่ยงแท้ได้

เพลโตมองว่า ธรรมชาติของมนุษย์ ประกอบด้วยร่างกายและวิญญาณ วิญญาณที่ว่ามีอยู่ด้วยกันสามรูปแบบ คือ วิญญาณแห่งเหตุผล วิญญาณแห่งเจตนาธรรม และวิญญาณแห่งความต้องการ วิญญาณทั้งสามประเภทนี้จะเป็นตัวขับเคลื่อนให้มนุษย์เลือกกระทำสิ่งต่างๆ ถ้ามนุษย์เลือกทำความดีชี้ให้เห็นว่า ขณะนั้นวิญญาณแห่งเหตุผลกำลังทำงานเป็นใหญ่ แต่ในทางตรงกันข้ามถ้ามนุษย์เลือกทำตามความพึงพอใจซึ่งตอบสนองความปรารถนาของมนุษย์ ในขณะนั้นวิญญาณแห่งความต้องการได้ทำงานอยู่ ตามทัศนะของเพลโต มนุษย์จะทำดีหรือชั่วจึงเป็นผลมาจากการที่ร่างกายถูกขับเคลื่อนด้วยวิญญาณทั้งสามลักษณะนี้ มโนทัศน์ในด้านประสิทธิภาพการศึกษาของเพลโต จึงมีวิธีการในการพัฒนามนุษย์ โดยมองว่า ถ้าจะให้การศึกษากับมนุษย์ การพัฒนาในด้ายกายภาพเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ มนุษย์ที่เป็นผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านกายและวิญญาณ เพลโต

เห็นว่ากายควรได้รับการพัฒนาให้มีความสมบูรณ์ แข็งแรงด้วยวิชาที่ส่งเสริมความแข็งแกร่งทางโครงสร้าง ขณะเดียวกันวิญญาณของมนุษย์จำเป็นต้องได้รับการหล่อหลอมให้วิญญาณแห่งเหตุผลมีความแข็งแกร่ง สามารถควบคุมวิญญาณแห่งความต้องการให้ทำงานได้อย่างพอดี

ถ้าเพลโตเข้าใจโลก ความเป็นจริง และธรรมชาติของมนุษย์เช่นนี้ ก็จะทำให้หลักการ วิธีการ และจุดมุ่งหมายการศึกษาถูกขับเคลื่อน โดยใช้แนวคิดเรื่องโลกแห่งแบบเป็นฐานสนับสนุนที่สำคัญด้วยเหตุนี้ จุดมุ่งหมายการศึกษาในปรัชญาการศึกษาของเพลโตจึงไม่ใช่อะไรอื่น นอกจากการทำให้มนุษย์เข้าใจโลกแห่งแบบ เพราะเพลโตถือว่าโลกแห่งแบบมีความสำคัญในฐานะที่เป็นข้อยืนยันเพื่อสนับสนุนหลักการที่ว่า โลกที่เป็นนามธรรมนั้นสำคัญ ดังนั้น สิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น ความดี ความยุติธรรม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้แม้จับต้องไม่ได้ แต่ต้องดำรงอยู่คู่กับจุดมุ่งหมายของการศึกษาด้วยเหตุนี้ ปรัชญาการศึกษาของเพลโต สนับสนุนให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ ที่เน้นให้มนุษย์ได้รับการพัฒนาทั้งสองส่วนคือกายและวิญญาณ โดยที่วิญญาณต้องเห็นคุณค่าความสำคัญของความดีที่กล่าวมานี้จึงเป็นมโนทัศน์หลักในทัศนะด้านปรัชญาการศึกษาของเพลโต

การศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ พบว่า ปรัชญาการศึกษาของพุทธปรัชญามีหลักการที่ตั้งอยู่บนฐานคิดสำคัญ คือ ต้องการให้มนุษย์เข้าใจธรรมชาติของชีวิต พุทธปรัชญาถือว่า ธรรมชาติของมนุษย์คือการรวมกันของสิ่งที่เรียกว่าขันธห้า เมื่อถึงเวลาอันควรขันธทั้งห้านี้จะเปลี่ยนแปลงไป ขณะเดียวกันเมื่อมนุษย์มีชีวิตอยู่ มนุษย์ต้องเข้าใจว่าการกระทำของตนที่เกิดขึ้นมาได้ เพราะในขันธห้านี้มีส่วนที่เป็นกายและจิตทำงานร่วมกัน โดยจิตของมนุษย์จะเป็นผู้ควบคุมสั่งการให้กายกระทำสิ่งต่างๆ ออกมาโดยผ่านทางกาย วาจา และใจ พุทธปรัชญาถือว่ากายเป็นที่ตั้งของการกระทำ มนุษย์จะแสดงพฤติกรรมที่เป็นการกระทำต่างๆ ออกมาในหลากหลายรูปแบบ ทั้งการกระทำในสิ่งที่ดีและเลว ในทุกๆ การกระทำนั้นจะส่งผลกับตนเองและผู้อื่นเสมอ พุทธปรัชญาจึงเสนอหลักการพัฒนามนุษย์ โดยเห็นว่าการกระทำทางกายนี้ควรมีกรอบในการควบคุม ด้วยกระบวนการศึกษาที่เรียกว่าศีล ส่วนการใช้วาจาของมนุษย์ควรได้รับการควบคุม ให้มีการใช้งานได้อย่างถูกต้องเช่นเดียวกับกาย เพราะคำพูดมนุษย์ก่อให้เกิดคุณและโทษได้ซึ่งควรดูแลด้วยศีลเช่นกัน ส่วนใจเป็นบ่อเกิดของการกระทำทั้งทางกายและวาจาต้องใช้สมาธิควบคุม โดยมีปัญญาเป็นผู้ดูแลให้ศีลและสมาธิทำงานได้ดี

พุทธปรัชญาถือว่าถ้ามนุษย์เข้าใจและรู้จักความเป็นไปชีวิต หรือธรรมชาติของมนุษย์ มนุษย์ก็จะรู้ว่าต้องดำรงตนเช่นไรเมื่ออยู่ในสังคม มนุษย์จะวางตนได้อย่างถูกต้อง โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น และเมื่อจะมีปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคมย่อมรู้ว่าจะต้องปฏิบัติตนเช่นไร ในทางตรงกันข้ามถ้ามนุษย์ไม่รู้และปราศจากความเข้าใจในธรรมชาติของชีวิต มนุษย์จะทำความผิดในทุกๆ การกระทำไม่ว่าจะเป็นทางกาย วาจา หรือใจ เพราะพุทธปรัชญามองว่า เมื่อมนุษย์ไม่เข้าใจจึงปฏิบัติไม่ได้

แต่เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์สามารถเข้าใจชีวิตได้ในเบื้องต้น จุดนี้พุทธปรัชญามองว่าจะเป็นตัวขับเคลื่อนให้มนุษย์เข้าสู่จุดหมายการศึกษาระดับสูงต่อไป

ดังนั้น ปรัชญาการศึกษาของพุทธปรัชญา จึงไม่ได้เริ่มต้นให้มนุษย์ศึกษาเรียนรู้สิ่งที่ยอยู่นอกตัว แต่พุทธปรัชญาส่งเสริมให้มนุษย์เข้าใจและทำความรู้จักกับองค์ประกอบที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ และความเป็นไปของชีวิต ซึ่งอยู่ภายใต้กฎของการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ การที่พุทธปรัชญามีแนวคิดทางการศึกษาที่เน้นให้มนุษย์เริ่มต้นจากการศึกษาชีวิตของตนเอง โดยมีได้ปฏิเสธความรู้ในระดับผัสสะ ซึ่งเป็นความจริงที่ปรากฏแก่มนุษย์โดยผ่านอายตนะนี้ ช่วยให้มนุษย์รู้จักธรรมชาติของชีวิตโดยทำให้เกิดความเข้าใจอย่างเท่าทัน แสดงให้เห็นว่าหลักการการศึกษาของพุทธปรัชญา มีวิธีการให้การศึกษากับผู้เรียนเป็นขั้นตอน โดยเริ่มต้นตั้งแต่สิ่งที่มนุษย์เห็นและเข้าใจได้ใกล้ตัว โดยนัยนี้ จึงมีเหตุผลที่สนับสนุนให้เห็นว่า วิธีการศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาที่เริ่มต้นจากการเข้าใจที่ไม่ได้ปฏิเสธความรู้ทางประสาทสัมผัส แต่ได้ใช้ความรู้ทางนี้เป็นฐานเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เข้าใจและเข้าสู่จุดหมายของการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นต่อไป ที่กล่าวมานี้จึงเป็นมโนทัศน์หลักในปรัชญาการศึกษาของพุทธปรัชญา

การศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ พบว่า การวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของเพลโตในทัศนะของพุทธปรัชญา พุทธปรัชญาได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ปรัชญาการศึกษาของเพลโตนั้น มีหลักการและจุดหมายการศึกษาตั้งอยู่บนฐานคิดสำคัญคือเรื่องโลกแห่งแบบ โดยนัยนี้ทำให้มนุษย์ต้องเริ่มต้นเรียนรู้จากสิ่งที่ยอยู่นอกตัว โดยต้องเข้าใจและเข้าถึงความมีอยู่ของโลกร่างแบบ จากทัศนะของเพลโตประเด็นนี้ พุทธปรัชญามองว่า การให้มนุษย์เริ่มต้นศึกษาโดยมุ่งให้เกิดความเข้าใจเรื่องโลกแห่งแบบ ซึ่งเป็นจุดหมายการศึกษาที่ยากแก่การเข้าใจเพราะเป็นนามธรรม และปฏิเสธความสำคัญของการยอมรับความเข้าใจในโลกแห่งผัสสะ จุดนี้พุทธปรัชญามีมุมมองว่าน่าจะเป็นข้อด้อยในด้านหลักการที่ปรากฏในปรัชญาการศึกษาของเพลโต

เมื่อพุทธปรัชญาได้มองเห็นจุดอ่อนจากหลักการ ด้านการศึกษาของเพลโตดังที่กล่าวมาแล้ว พุทธปรัชญาได้เสนอเหตุผลเพื่อชี้ให้เห็นว่า การที่เพลโตปฏิเสธโลกแห่งผัสสะ คือไม่ได้ใช้โลกแห่งผัสสะเป็นฐานให้มนุษย์เข้าใจความเป็นจริง ซึ่งเป็นจุดหมายการศึกษาในขั้นที่เลียดาเห็นนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงจุดหมายการศึกษาตั้งอยู่บนฐานคิดสำคัญคือเรื่องโลกแห่งแบบ ในลักษณะที่เป็นการศึกษาแบบข้ามขั้นตอน กล่าวคือ พุทธปรัชญามองว่า ถ้าไม่สอนให้มนุษย์เข้าใจในสิ่งที่รู้และเห็นได้ง่ายก่อน ในทางกลับกันมุ่งสอนให้มนุษย์รู้จักแต่สิ่งที่รู้และเห็นไม่ได้ พุทธปรัชญามองว่าโดยนี้เป็นวิธีการที่ยาก และเมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ที่เกิดความเข้าใจและมีโอกาสเข้าสู่จุดหมายของการศึกษาใน

ระดับสูงจะมีจำนวนน้อยลงเพราะขาดการปูพื้นฐานหรืออีกนัยหนึ่งวิธีการสอนไม่ได้เรียงลำดับเนื้อหา ความเข้าใจโดยเริ่มสอนจากเรื่องที่เป็นฐานคิดสำคัญก่อน

เมื่อพุทธปรัชญามองเห็นประเด็นนี้จากการศึกษาของเพลโต พุทธปรัชญาได้เสนอแนะเพื่อชี้ให้เพลโตเห็นต่อไปว่า โลกแห่งผัสสะแม้ว่าจะเป็นความรู้ที่ไม่มีประโยชน์ เป็นโลกที่ไม่เที่ยง แต่อย่างไร พุทธปรัชญาก็ยังยืนยันว่า มนุษย์ควรเริ่มที่จะศึกษาและเข้าใจลักษณะสำคัญของโลกแห่งผัสสะนี้ด้วย โดยพุทธปรัชญาได้แสดงเหตุผลว่า การศึกษาโลกแห่งผัสสะนี้ เป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจ เกิดการรู้เท่าทันความเป็นไปของโลกแห่งผัสสะ มิใช่การศึกษาเรียนรู้เพื่อยึดติด โดยนัยนี้ ชี้ให้เห็นว่า แม้พุทธปรัชญาจะให้ค่าความสำคัญของโลกแห่งผัสสะเช่นเดียวกับเพลโต โดยมองว่าโลกแห่งผัสสะไม่ควรเป็นจุดหมายของการศึกษา เพราะเป็นโลกที่ยังคงศึกษาอยู่ในสิ่งที่ไม่ใช่ความเป็นจริงที่แท้ เหมือนกัน แต่พุทธปรัชญาเห็นต่างออกไปจากเพลโต โดยพุทธปรัชญามองว่า โลกแห่งผัสสะเป็นโลกที่ไม่เที่ยงก็จริงอยู่ แต่มนุษย์ควรศึกษาเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เพราะเป็นโลกที่ปรากฏแก่ประสาทสัมผัสของมนุษย์ มนุษย์ไม่มีหนทางที่จะหลีกเลี่ยงได้ เมื่อเป็นเช่นนี้การศึกษาโลกแห่งผัสสะในทัศนะของพุทธปรัชญาจึงเป็นไป โดยมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาเพื่อให้มนุษย์รู้เท่าทัน เมื่อมนุษย์รู้เท่าทันความเป็นไปของโลกแห่งผัสสะ มนุษย์จะได้ประจักษ์แก่ตนด้วยตนเองว่าจุดหมายของการศึกษาที่สูงที่สุดนั้นไม่ใช่จุดหมายที่มนุษย์ได้พบในโลกแห่งผัสสะนี้ แต่จุดหมายที่แท้จริงได้ตั้งอยู่ในโลกที่ไม่สามารถรับรู้ได้ด้วยผัสสะของมนุษย์ ซึ่งพุทธปรัชญาเรียกว่านิพพาน เพลโตเรียกว่าโลกแห่งแบบ โดยนัยนี้ พุทธปรัชญาจึงชี้ให้เห็นว่า การศึกษาที่ดีคือการสอนให้มนุษย์เรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว เมื่อเข้าใจตามความเป็นจริง มนุษย์ย่อมรู้ว่าจะต้องปฏิบัติตนเช่นไรต่อไป เพื่อเข้าสู่จุดหมาย การศึกษาในระดับสูง โดยนัยนี้การศึกษาในพุทธปรัชญาจึงใช้โลกแห่งผัสสะเป็นฐานไปสู่การเข้าใจและการบรรลุจุดหมายการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งต่างจากเพลโตเพราะเพลโตเน้นให้มนุษย์เห็นความสำคัญของจุดหมายการศึกษาในระดับสูง โดยปฏิเสธความสำคัญของการยอมรับความเข้าใจในโลกแห่งผัสสะ ส่วนพุทธปรัชญามองว่าการศึกษาแม้จะมีการตั้งเป้าหมายในระดับสูงไว้ เพื่อให้มนุษย์ได้เรียนไปให้ถึง แต่มนุษย์ควรรู้จักโลกทั้งสองแบบ โดยเป็นการเรียนรู้เพื่อเข้าใจให้เท่าทันตามความเป็นจริง

หลังจากที่พุทธปรัชญาได้เสนอมุมมองต่อปรัชญาการศึกษาของเพลโต ในประเด็นเรื่อง การปฏิเสธความสำคัญของโลกผัสสะ เพลโตได้เสนอทักตะตอบกลับ โดยแสดงเหตุผลชี้ให้เห็นว่า สาเหตุที่โลกแห่งแบบมีความสำคัญน้อยกว่าโลกแห่งผัสสะเพราะ โลกแห่งผัสสะที่พุทธปรัชญามองว่าสามารถเป็นฐานสำคัญไปสู่การเข้าใจและการบรรลุจุดหมายการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น เพลโตมองว่าโลกแห่งผัสสะนั้นมีข้อด้อยเนื่องจากไม่สามารถทำให้มนุษย์เข้าใจความเป็นจริงที่แท้ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะเพลโตเชื่อว่า ความรู้ทางประสาทสัมผัสที่มนุษย์ใช้รับรู้ความมีอยู่ของโลกแห่งผัสสะนั้น ไม่สามารถให้

ความเป็นจริงที่ตายตัว บรรดาความรู้ต่างๆที่ได้รับผ่านประสาทสัมผัสเชื่อถือไม่ได้ เพราะประสาทสัมผัสของแต่ละคนให้ความรู้ที่ไม่ตรงกัน การใช้เครื่องมือที่ไม่แน่นอนแสวงหาความรู้กับโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังเช่นโลกแห่งผัสสะ เฟลโตจึงเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่สำคัญเท่ากับการศึกษาในสิ่งที่มีอยู่จริงดังเช่นโลกแห่งแบบ โดยใช้ปัญญาที่ก่อให้เกิดความรู้ตายตัวจากเหตุผล จึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากกว่า โดยนัยนี้เฟลโตได้ยืนยันและชี้ให้พุทธปรัชญาเห็นว่า ความรู้ทางผัสสะไม่ได้ให้ความรู้ที่แท้จริงแก่นมนุษย์ และโลกแห่งผัสสะที่มนุษย์รับรู้การมีอยู่นั้นไม่เป็นความจริงเพราะถูกจำลองมาจากแบบ ดังนั้นการรู้จักสิ่งที่จำลองจึงไม่มีค่า เท่ากับการเริ่มต้นรู้จักสิ่งที่แท้จริงก่อน

นอกจากนี้ เฟลโตได้ตอบข้อสังเกตของพุทธปรัชญา โดยชี้ให้เห็นว่า การนำโลกแห่งผัสสะมาใช้กับมนุษย์นั้นมีปัญหา เฟลโตชี้แจงว่าโลกแห่งผัสสะที่พุทธปรัชญาใช้เป็นฐานเพื่อให้มนุษย์เข้าสู่ความเป็นจริงที่สูงนั้น มีข้อด้อย เพราะธรรมชาติของมนุษย์เฟลโตถือว่ามิวิญญาณทั้งที่ส่งเสริมให้มนุษย์กระทำความดีและชั่ว การที่มนุษย์จะเริ่มต้นเรียนรู้จากโลกแห่งผัสสะ เท่ากับเป็นการชักชวนให้วิญญาณแห่งความต้องการทำงานได้ง่ายมากขึ้น เนื่องจากเฟลโตมองธรรมชาติของมนุษย์ว่าการปล่อยให้วิญญาณแห่งความต้องการทำงานหรือมีอิทธิพลในตัวมนุษย์นั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ง่ายกว่าการทำให้วิญญาณแห่งเหตุผลมีขึ้นในตัวมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ เฟลโตจึงแย้งว่า การใช้โลกแห่งผัสสะเป็นฐานจึงไม่เหมาะสมกับธรรมชาติของมนุษย์ที่มีวิญญาณแห่งความต้องการดำรงอยู่ในกาย

จากการวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของเฟลโตในทัศนะของพุทธปรัชญา จะเห็นได้ว่า การที่พุทธปรัชญามองทัศนะของเฟลโตเช่นนี้ ทำให้เห็นว่าข้อยืนยันที่เฟลโตยกขึ้นมาปกป้องตนเอง ส่วนหนึ่งนั้นเกิดจากมองเพียงข้อด้อยของโลกแห่งผัสสะ จึงส่งผลให้โลกแห่งผัสสะถูกทิ้งและไม่ได้ถูกนำมาใช้ ในทางกลับกันพุทธปรัชญาได้เห็นข้อด้อยของโลกแห่งผัสสะ และใช้โลกแห่งผัสสะเป็นฐานให้เกิดข้อดี คือทำให้มนุษย์เข้าใจรู้เท่าทันความเป็นไปของโลกแห่งผัสสะ เป็นฐานให้มนุษย์เข้าใจความเป็นจริงที่สูงขึ้น

การวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของเฟลโตในทัศนะของพุทธปรัชญาพบว่า แม้เฟลโตจะไม่เห็นความสำคัญของโลกแห่งผัสสะว่าควรเป็นฐานของการศึกษาเพื่อให้มนุษย์เริ่มต้นเข้าใจความเป็นจริงจากสิ่งที่ใกล้ตัว แต่ทั้งนี้วิธีการและเป้าหมายของการศึกษาทั้งหมดของเฟลโตก็ยังคงตั้งอยู่ในฐานความคิดที่ยึดว่า การศึกษาที่แท้ต้องทำให้มนุษย์เข้าใจความเป็นจริงที่ดำรงอยู่อย่างถาวร ดังเช่นเรื่องโลกแห่งแบบ ซึ่งในประเด็นนี้ พุทธปรัชญามองว่าเป็นข้อเด่นของเฟลโต เมื่อเฟลโตยืนยันว่า โลกแห่งแบบคือความเป็นจริงถาวร แม้ว่ามนุษย์ไม่สามารถพิสูจน์การมีอยู่ทางประสาทสัมผัสได้ แต่โลกแห่ง

แบบนี้ก็ยังคงมีอยู่ ย่อมส่งผลให้ปรัชญาการศึกษาของเพลโต มีจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ชัดเจน กล่าวคือ ถ้าเพลโตวางจุดหมายของการศึกษาคือการสอนให้มนุษย์กระทำความดี เพลโตจะมองว่าความดีนี้ แม้เป็นสิ่งที่เปี่ยมนามธรรม มนุษย์ไม่สามารถรับรู้การมีอยู่ทางประสาทสัมผัสได้ แต่ความดีนี้จำต้องดำรงอยู่อย่างเที่ยงถาวร ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามความพึงพอใจของมนุษย์

โดยนัยนี้ โลกแห่งแบบจึงเป็นหลักการที่สะท้อนให้เห็นว่า การตั้งจุดมุ่งหมายของการศึกษาอยู่บนฐานความเป็นจริงที่แน่นอนตายตัว ย่อมส่งผลดีต่อมนทัศน์ในด้านคุณค่าของการศึกษาที่นำมาใช้สอนมนุษย์ คุณค่าที่ว่านี้จะมั่นคงเช่นเดียวกับความเป็นจริงเรื่องโลกของแบบ การที่เพลโตพยายามยืนยันให้เห็นว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่แท้นั้นต้องดำรงอยู่อย่างเที่ยงถาวร ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามค่านิยมสังคม พุทธปรัชญามองว่า การยืนยันในความจริงว่าเป้าหมายการศึกษาต้องตั้งอยู่บนฐานคิดเรื่องโลกแห่งแบบนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่เชื่อได้ว่าจะทำให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียน พุทธปรัชญาจึงมองว่าจุดนี้น่าจะเป็นข้อเด่นที่ปรากฏในปรัชญาการศึกษาของเพลโตซึ่งพุทธปรัชญาประเมินว่าน่าจะส่งผลดีต่อการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์

เมื่อพุทธปรัชญาไปวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของเพลโต โดยสรุปจะพบว่า ปรัชญาการศึกษาของเพลโตประสบความสำเร็จกล่าวคือมีจุดแข็งในด้านจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพราะจุดหมายการศึกษาในปรัชญาการศึกษาของเพลโต แสดงให้เห็นว่า แนวคิดการศึกษาที่ดีนั้นสุดท้ายแล้วมนุษย์ควรได้รับการพัฒนาที่มากกว่าทักษะทางกาย การศึกษาจะต้องส่งเสริมให้วิญญาณของมนุษย์ดิ้นรนด้วย อีกเหตุผลหนึ่งที่พุทธปรัชญามองว่าน่าจะนำมาสนับสนุนว่าเป็นข้อเด่นในปรัชญาการศึกษาของเพลโต คือ ปรัชญาการศึกษาของเพลโตทำให้แนวคิดการจัดการศึกษาที่เน้นพัฒนามนุษย์ทางด้านกายภาพเพียงอย่างเดียว เป็นแนวคิดการศึกษาที่ไม่สมเหตุผลผลขึ้นมาทันที เนื่องจากเพลโตชี้ให้เห็นว่า ถ้ายอมรับว่ามนุษย์มีรูปและนาม ก็ต้องพัฒนาทั้งรูปและนาม มิใช่พัฒนาเพียงรูปเพื่อให้เกิดทักษะเท่านั้น โดยนัยนี้การศึกษาที่พัฒนาเพียงกายภาพจึงเป็นการจัดศึกษาที่ไม่สมเหตุผล

ส่วนจุดอ่อนที่พบในปรัชญาการศึกษาของเพลโต พุทธปรัชญามองว่าเป็นข้อด้อยที่เกิดจากการไม่เน้นพัฒนาการศึกษาบนฐานของผัสสะ ปรัชญาการศึกษาของเพลโตมองว่า ผัสสะเป็นฐานการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลง ไม่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่จะนำพามนุษย์ไปสู่ความเป็นจริงขั้นสูงสุดได้ ฉะนั้น ผัสสะจึงถูกลดค่าความสำคัญลง

ในขณะที่พุทธปรัชญาได้แสดงให้เห็นว่า แม้ผัสสะจะไม่ใช่วิถีหลักในการนำพามนุษย์เข้าสู่ความเป็นจริงแท้ขั้นสูงสุด แต่ทั้งนี้พุทธปรัชญาถือว่า ธรรมชาติของมนุษย์ไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยง

การรับรู้ทางผัสสะได้ ผัสสะคือช่องทางหนึ่งของการรับรู้ ดังนั้น จึงควรสอนให้มนุษย์เข้าใจ รู้จัก เพื่อที่จะได้ใช้ในทางที่ถูกต้อง เมื่อเข้าใจและใช้เป็นพุทธปรัชญาเห็นว่า ผัสสะนี่จะเป็นฐานหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้มนุษย์เข้าใจธรรมชาติในตน อันเป็นฐานคิดสำคัญของการศึกษาเพื่อให้เข้าใจความเป็นจริงในระดับที่สูงยิ่งขึ้นได้ ดังนั้น จากการศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของเพลโตในทัศนะของพุทธปรัชญาทำให้เห็นความเชื่อมโยงบางประการคือ พุทธปรัชญามีจุดมุ่งหมายการศึกษาสูงสุดอยู่ที่ การทำให้มนุษย์มีความเห็นแจ้งเข้าใจในความเป็นจริงที่เที่ยงแท้เช่นเดียวกับเพลโต แม้ว่าจะมีชื่อเรียกที่ต่างกัน แต่ทั้งนี้เมื่อมองในด้านการเข้าถึงจุดหมายของการศึกษาทั้งสองสำนักอาจมีนัยความกว้างลึกของสาระสำคัญที่แตกต่างกันไป

๕.๒ ขั้ววิจารณ์

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษา “ปรัชญาการศึกษาของเพลโตในทัศนะของพุทธปรัชญา” ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นรายละเอียดซึ่งเป็นสาระสำคัญ ทั้งทางด้านปรัชญาและแนวคิดในด้านการจัดการศึกษา ในมุมมองทั้งของเพลโตและพุทธปรัชญา ดังนั้น หากมีการตั้งคำถามว่า ปรัชญาการศึกษาของเพลโตสามารถจัดลงเทียบเคียงได้กับกลุ่มปรัชญาการศึกษาในสำนักใดได้บ้าง คำตอบต่อปัญหานี้พบว่า สำหรับปรัชญาการศึกษาของเพลโตนั้น สามารถเทียบเคียงอยู่ในกลุ่มปรัชญาการศึกษาที่เรียกว่า ปรัชญาการศึกษาแบบนิรันตรวาท เพราะกระบวนการเรียนการสอนนั้นสอดคล้องกัน ในมิติที่เน้นให้มีการตั้งประเด็นเพื่อการซักถามอภิปราย การใช้เหตุผลสติปัญญาโต้แย้งกัน โดยเน้นให้ผู้เรียนแต่ละคนสามารถใช้เหตุผลได้อย่างเต็มที่ เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างผู้สอนผู้เรียน

นอกจากนี้หลักการสำคัญของเพลโตที่ปรากฏสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาแบบนิรันตรวาท คือ ในปรัชญาการศึกษาสำนักนิรันตรวาทนี้ มีมโนทัศน์ว่าความดี ความงาม เป็นสิ่งที่มีอยู่จริงในเอกภพคล้ายกับการดำรงอยู่ของวัตถุ ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ไม่ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของมนุษย์ และมิใช่เป็นเพียงความคิด คุณค่าตามทัศนะของปรัชญาการศึกษาสำนักนิรันตรวาทนี้ จึงมีลักษณะสมบูรณ์ไม่ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลง มีสภาพคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง ด้วยเหตุนี้ ปรัชญาการศึกษาของเพลโตซึ่งเชื่อในเรื่องโลกแห่งแบบจึงเป็นฐานสำคัญของการต่อยอดแนวความคิดดังกล่าว จึงสามารถเทียบเคียงอยู่ในกลุ่มการศึกษาที่เรียกว่า ปรัชญาการศึกษาแบบนิรันตรวาทได้

ประเด็นต่อมา จากการศึกษาปรัชญาการศึกษาของเพลโตในทัศนะของพุทธปรัชญา ผู้วิจัยมองว่าสิ่งที่เพลโตยืนยันและพุทธปรัชญาก็มองว่าเป็นข้อดีของการศึกษาแบบเพลโต คือ การยืนยันว่ามีจุดหมายการศึกษาบางอย่างที่อยู่เหนือการรับรู้ทางประสาทสัมผัสของมนุษย์ กล่าวคือ เพลโตถือว่า

จุดหมายของการศึกษา คือ การทำให้มนุษย์เข้าใจโลกแห่งแบบ ถ้าเพลโตยืนยันว่า โลกแห่งแบบคือความเป็นจริงขั้นสูงสุดที่มนุษย์ควรศึกษาเรียนรู้เพื่อเข้าใจ ผลที่ตามมาคือผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาเพื่อให้เข้าใจโลกแห่งแบบ

ผู้วิจัยมองว่า การที่เพลโตส่งเสริมให้คนเข้าใจโลกแห่งแบบจะส่งผลดีต่อผู้เรียน ซึ่งเป็นความเห็นเดียวกันเมื่อพุทธปรัชญามองเพลโตว่าเป็นจุดเด่นที่ปรากฏในปรัชญาการศึกษาของเพลโต เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เพราะ การที่เพลโตยืนยันว่ามีเป้าหมายการศึกษาบางอย่างที่มนุษย์ควรเข้าใจมากกว่าจุดหมายของการพัฒนาทักษะความฉลาดเป็นสิ่งที่ดียิ่ง เพราะถ้าเพลโตยืนยันว่ามีจุดหมายของการศึกษาที่สูงสุดอยู่คือ การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เข้าใจโลกแห่งแบบ จะเป็นการลดความสำคัญของการพัฒนามนุษย์ที่เน้นให้เกิดทักษะทางกายภาพลงได้ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะเราจะเห็นได้ว่า แนวคิดการศึกษาของเพลโต ทำให้แนวคิดการศึกษาของกลุ่มโซพิสท์ถูกหักล้างด้วยเหตุผล โดยเพลโตได้แสดงให้เห็นในงานนิพนธ์ว่า การให้การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์เพียงให้เก่งด้านวาทศิลป์ซึ่งเป็นทักษะการพูดนั้นจะก่อให้เกิดโทษต่อตัวมนุษย์เองและสังคมอย่างไร ในทางกลับกันถ้ามนุษย์ มีจุดหมายของการศึกษาที่มากกว่าการพัฒนาทางด้านกายภาพ วิญญาณของมนุษย์จะถูกให้ความสำคัญ นั่นคือก่อให้เกิดความตระหนักว่า การศึกษาที่ดีควรพัฒนาวิญญาณในตัวของมนุษย์ด้วย ถ้าเป็นดังนี้ทั้งกายและวิญญาณก็จะได้รับการพัฒนาไปพร้อมๆ กัน เพลโตพยายามแสดงให้เห็นว่า ความสมบูรณ์ของร่างกายมนุษย์เพียงอย่างเดียวไม่ได้ทำให้คนเข้าใจโลกแห่งแบบ แต่คนจะเข้าใจโลกแห่งแบบได้ วิญญาณแห่งเหตุผลต้องได้รับการพัฒนา ผู้วิจัยมองว่าจุดนี้น่าจะเป็นข้อดีในปรัชญาการศึกษาของเพลโตจากมุมมองของพุทธปรัชญา ผู้วิจัยเห็นว่า การที่เพลโตตั้งจุดหมายของการศึกษาไว้ที่โลกแห่งแบบเป็นข้อเด่นที่อย่างน้อยที่สุด แนวคิดการศึกษาของเพลโตจะช่วยให้มนุษย์ได้รับการพัฒนาทั้งทางกายภาพและวิญญาณ

คำถามต่อมาคือ วิญญาณแห่งเหตุผลเมื่อเกิดและมีขึ้นในตัวมนุษย์ นอกจากจะช่วยให้มนุษย์เข้าใจโลกแห่งแบบได้ตามทัศนะของเพลโต ผลที่ติดตามมาคือการกระทำพฤติกรรมของมนุษย์จะเป็นอย่างไร จากคำถามนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ประเด็นนี้น่าจะแตกต่างกันระหว่างเพลโตและพุทธปรัชญา เนื่องจากพุทธปรัชญาได้แจกแจงรายละเอียดไว้ว่า มนุษย์นั้นมีกายและจิต ดังนั้นการกระทำต่างๆ ของมนุษย์ที่แสดงออกมาเกิดได้สามทาง คือ ทางกาย วาจา และใจ ซึ่งจะต่างจากเพลโต เพราะเพลโตไม่ได้ชี้แจงไว้ว่ามนุษย์แสดงออกเป็นพฤติกรรมได้ทางใดบ้าง เพลโตเพียงแต่บอกว่า มนุษย์มีกายและวิญญาณและวิญญาณในตัวมนุษย์นี้ วิญญาณแห่งเหตุผล (Rational Soul) วิญญาณแห่งเจตนาธรรมณ์ (Spirited Soul) และวิญญาณแห่งความต้องการ (Appetitive Soul) มนุษย์จะดีได้ต้องทำให้วิญญาณแห่งเหตุผลขึ้นมาเป็นอำนาจเป็นใหญ่ สามารถควบคุมวิญญาณแห่งความต้องการไว้ได้

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตไว้ว่า แม้เพลโตจะไม่ได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์แสดงออกเป็นพฤติกรรมได้ทางใดบ้าง แต่โดยนัยนี้เราสามารถพิจารณาจากข้ออ้างที่เพลโตให้มาได้ว่า ถ้ามนุษย์มีวิญญาณแห่งเหตุผลเป็นที่แน่นอนว่า ปัญญาย่อมติดตามตัวมนุษย์มา ดังนั้น คนที่มีปัญญาไม่ว่าจะเป็นการพูด การคิด การกระทำต้องประกอบไปด้วยเหตุผลเสมอ โดยนัยนี้วิญญาณแห่งปัญญาตามทัศนะของเพลโตเมื่อมนุษย์ได้รับการพัฒนาแล้ว นอกจากจะช่วยให้เข้าใจความเป็นจริงขั้นสูงสุดแล้ว ผู้วิจัยมองว่ายังส่งผลให้พฤติกรรมของมนุษย์นั้นถูกชักจูงให้กระทำในสิ่งที่สมเหตุสมผลสืบตามไปด้วย

เมื่อวิเคราะห์จากจุดนี้ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นสอดคล้องกับพุทธปรัชญาในประเด็นที่ว่า ถ้าเพลโตยืนยันว่ามีจุดหมายของการศึกษาที่สูงสุดคือโลกแห่งแบบนั้นเป็นข้อเด่นของการศึกษาแบบเพลโต เพราะหนึ่งช่วยให้การจัดการศึกษาไม่ถูกเน้นหนักไปที่การพัฒนากายภาพ สองการให้ความสำคัญกับวิญญาณแห่งเหตุผลเป็นจุดตั้งต้นที่ดีของการควบคุมพฤติกรรมอันเกิดจากความต้องการของวิญญาณฝ่ายต่ำในตัวมนุษย์

ประเด็นต่อมาที่ผู้วิจัยพบจากการศึกษาคือ พุทธปรัชญามองว่าปรัชญาการศึกษาของเพลโตมีจุดอ่อนอยู่ที่ไม่พัฒนาการศึกษาบนฐานของผัสสะ ผู้วิจัยเห็นสอดคล้องกับพุทธปรัชญาในประเด็นนี้ และไม่เห็นด้วยกับเพลโตในประเด็นที่ลดค่าความสำคัญของความรู้จากประสาทสัมผัส เนื่องจากผู้วิจัยมองว่า ประสาทสัมผัสเป็นหนึ่งในช่องทางการศึกษาเรียนรู้ เพื่อพัฒนาตนของมนุษย์ ถ้าเข้าใจและใช้ได้ อย่างถูกต้องจะเป็นคุณมากกว่าโทษ ผู้วิจัยพบว่า เพลโตถือว่าความรู้จากประสาทสัมผัสนั้นไม่แน่นอน เพราะเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ความรู้ที่มนุษย์ได้จากผัสสะจึงเพียงข้อมูลเท่านั้น แต่ทั้งนี้เหตุผลและปัญญาคือสิ่งที่สำคัญกว่าเพราะจะเป็นตัวตัดสิน ดังนั้น การศึกษาจึงต้องพัฒนาปัญญาแห่งปัญญาให้มาก ผู้วิจัยมองว่า เราควรสอนให้มนุษย์รู้จักธรรมชาติของตนก่อน การรู้จักตนก็คือการทำความเข้าใจว่าตนเองนั้นมีการรับรู้ทางใดบ้าง และการรับรู้เหล่านั้น ให้ความเป็นจริงกับมนุษย์ในระดับใด

เมื่อมนุษย์รู้และเข้าใจตามความเป็นจริง ย่อมเป็นการป้องกันมนุษย์จากการหลงเชื่อในความรู้ที่เกิดขึ้นในระดับประสาทสัมผัสได้ แต่ในทางตรงข้ามผู้วิจัย กลับมองว่า หากเราปฏิเสธความสำคัญของการศึกษาที่เกิดจากฐานการรับรู้ทางผัสสะ ทั้ๆที่มนุษย์ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ย่อมเป็นการยากที่สอนให้มนุษย์เข้าใจจุดหมายของการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นได้ หลังจากที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของเพลโตในทัศนะของพุทธปรัชญา ผู้วิจัยเห็นว่า ในปรัชญาการศึกษาของทั้งสองสำนักมีหลักการ วิธีการ และจุดหมายทางการศึกษาที่มีนัยความกว้างลึกที่แตกต่างกันไป ประเด็นที่น่าวิเคราะห์ และจะก่อให้เกิดประโยชน์จากงานวิจัยชิ้นนี้ คือ การนำองค์ความรู้ที่พบในงานวิจัยมาพิจารณา เพื่อแก้ไขปัญหาทางการศึกษาที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบันหรือให้ข้อเสนอแนะเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนหรือสร้างนโยบายด้านการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์อย่างองค์รวมได้ ผู้วิจัยจึงมองว่า

ปรัชญาการศึกษาไม่ใช่เรื่องที่ขาดสาระอีกต่อไป เพราะปรัชญาการศึกษาจะช่วยตอบคำถามบางประการที่ติดขัดจากการใช้แนวทางการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์แบบที่ใช้อยู่ ผู้วิจัยตั้งปัญหาขึ้น เพื่อหาคำตอบว่า ถ้าเพลโตและ พุทธปรัชญาต้องแก้ไขปัญหาของผู้เรียนที่เป็นวัยรุ่น เช่น ปัญหาท้องก่อนแต่ง ปัญหา นักเรียนยกพวกตีกันพุทธปรัชญาและเพลโตจะใช้วิธีการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหเหล่านี้ได้อย่างไร

ผู้วิจัยมองว่า ปัจจุบันนี้การศึกษาของสังคมไทยมีปัญหาอย่างหนัก กล่าวคือ ยิ่งให้การศึกษา กับมนุษย์มากเท่าไร ยิ่งดูเหมือนว่าการพัฒนามนุษย์นั้นไม่ได้ผลเท่าที่ควร สาเหตุที่ผู้วิจัยกล่าวเช่นนี้ เพราะผู้วิจัยมองว่า ปัจจุบันสังคมส่งเสริมให้เกิดการศึกษาภาคบังคับ นั่นชี้ให้เห็นว่า คนในสังคมไทย ได้รับการศึกษามากขึ้น ในความเป็นจริงแล้ว สิ่งที่ผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจในการวางแผนนโยบายด้านการจัดการศึกษามุ่งหวังให้เกิดขึ้น คือ ยิ่งคนได้รับการศึกษามากยิ่งทำให้มนุษย์ได้รับการพัฒนา และประเทศต้องเดินหน้าไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง แต่ปัจจุบันนี้มีข้อสรุป ไม่เป็นไปตามที่กล่าวมาข้างต้น นอกจากการศึกษาจะไม่พัฒนาผู้เรียนที่เป็นมนุษย์แล้ว มนุษย์ที่ได้รับการศึกษาด้วยวิธีการดังกล่าวยัง สร้างปัญหาให้กับสังคม เช่น เกิดปัญหาคุณแม่วัยใส เป็นปัญหาของการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรในกลุ่ม วัยรุ่นซึ่งอยู่ในวัยที่ควรจะศึกษาเล่าเรียน ปัญหาการยกพวกตีกันของนักศึกษาต่างสถาบัน ปัญหาการติดเกมส์ ฯลฯ

ผู้วิจัยมองว่าปัญหาลเหล่านี้ ถ้านำปรัชญาการศึกษาของเพลโตมาแก้ปัญหา เพลโตจะเสนอ การแก้ไขปัญห โดยแสดงให้เห็นว่า การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นการศึกษาต้องมีการเน้น ให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะเพียงอย่างเดียวเท่านั้น คำว่าพัฒนาทักษะเพลโตมองว่า การศึกษาคือการทำ ให้ผู้เรียนมีความฉลาดทางสมองหรือมีความรู้ทางวิชาการในการแสวงหาเงินเพื่อดำรงชีพ แต่แท้จริงแล้ว เพลโตมองว่า การศึกษาที่ดีผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกายและวิญญาณ ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาเรื่องของการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ปรัชญาการศึกษาของเพลโตจะชี้ให้เห็นว่า การท้องในช่วง วัยเรียน ต้นตอของปัญหาเพลโตจะมองว่ามาจากการที่ผู้มีอำนาจในการวางแผนนโยบายด้านการศึกษา ได้จัดการศึกษาที่ผิดไปจากธรรมชาติของมนุษย์ และขาดการเข้าใจในชีวิต สาเหตุที่ปรัชญาการศึกษา ของเพลโตมีทัศนะเช่นนี้ เพราะในปรัชญาการศึกษาของเพลโตจะให้เหตุผลว่า มนุษย์ที่เป็นผู้เรียนนี้ มีส่วนประกอบกันขึ้นเป็นมนุษย์ได้เพราะมีกายและวิญญาณ เพลโตมองว่าลำพังเพียงร่างกายย่อมไม่มี ความสามารถในการเคลื่อนไหวหรือมีชีวิตอยู่ได้ วิญญาณเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์มีชีวิต หากปราศจากซึ่งสิ่งที่เรียกว่า วิญญาณ มนุษย์ไม่สามารถดำรงอยู่ได้

เพลโตยืนยันว่า การจัดการศึกษาที่ดีต้องเข้าใจว่า ธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีทั้งวิญญาณแห่ง เหตุผลซึ่งเป็นวิญญาณที่คอยกระตุ้นส่งเสริมให้มนุษย์ทำความดี ในขณะที่เดียวกันมนุษย์ก็มีวิญญาณแห่ง ความต้องการซึ่งเป็นวิญญาณในฝ่ายต่ำ ปรัชญาการศึกษาของเพลโตเสนอแนะว่า การศึกษาที่ดี คือ

การศึกษาที่ออกแบบวางแผนเพื่อให้วิญญาณแห่งเหตุผลที่มีอยู่ในตัวมนุษย์มีอำนาจสูงกว่าวิญญาณแห่งความต้องการ ถ้าทำได้ดังนี้การกระทำของมนุษย์จะถูกควบคุมด้วยเหตุผลและปัญญา เมื่อมนุษย์มีเหตุผล มนุษย์จะเกิดความตระหนักว่าการกระทำของตนส่งผลกระทบต่อตนเอง และทำให้สังคมรอบข้างเป็นอย่างไร การศึกษาจึงต้องพัฒนาทั้งกายและวิญญาณของมนุษย์ เฟลโตไม่เห็นด้วยกับการศึกษาที่พัฒนาเพียงร่างกายเท่านั้น

ถ้าสมมติว่ามีปัญหาเรื่องการตั้งครรรค์ก่อนวัยอันควร ปรัชญาการศึกษาของเฟลโตจะเสนอแนะว่า หากมีการวางรูปแบบการจัดการศึกษา หนึ่งในหลายวิธีการที่ช่วยลดเวลาของการที่เยาวชนจะใช้เวลาว่างโดยเปล่าประโยชน์ แล้วกระทำพฤติกรรมซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในสังคม ดังเช่นปัญหาการตั้งครรรค์ก่อนวัยอันสมควร จำเป็นอย่างยิ่งที่สถาบันการศึกษาจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวิชาที่ได้รับการขัดเกลาทางวิญญาณ เฟลโตมองว่าวิชาที่ช่วยขัดเกลาทางวิญญาณ คือ วิชาที่เกี่ยวข้องดนตรี เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าเสียงดนตรีเป็นสิ่งที่มียุทธียลต่อจิตใจของมนุษย์มาก เสียงดนตรีเป็นสิ่งที่กล่อมจิตใจของมนุษย์ให้อ่อนโยน เฟลโตมองว่านอกจากผู้เรียนจะได้รับการศึกษาในด้านทักษะแล้ว จำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้เกิดวิชาที่ให้ผู้เรียนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ซึ่งในที่นี้ เฟลโตมองว่าจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับดนตรีก็ได้ ผลที่ได้จากการเรียนดนตรี เฟลโตมองว่าเสียงดนตรีนั้นมีอิทธิพลต่อจิตใจของคน แต่ในอีกนัยยะหนึ่งต้องยอมรับ การศึกษาดนตรี เป็นการใช้เวลา เมื่อลดเวลาว่างลง และความสนใจของผู้เรียนอยู่ในความชอบเรื่องดนตรี โอกาสที่จะช่วยลดช่องว่างที่ก่อให้เกิดการกระทำผิดย่อมลดน้อยลงไปด้วยตามทัศนะปรัชญาการศึกษาของเฟลโต

ส่วนทัศนะของพุทธปรัชญาจะมองว่า ปัญหาเรื่องการตั้งครรรค์ก่อนวัยอันควร ควรเริ่มต้นจากความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์เช่นเดียวกันว่า มนุษย์นั้นประกอบไปด้วยกายและจิต ซึ่งมนุษย์สามารถแสดงพฤติกรรมที่ดีชั่วออกได้สามทาง คือ กาย วาจา และใจ ดังนั้น เมื่อพุทธปรัชญาจะเสนอวิธีการแก้ปัญหการตั้งครรรค์ก่อนวัยอันควร พุทธปรัชญาจะเริ่มต้นจากการมองว่าพฤติกรรมของมนุษย์นั้นควรได้รับการควบคุมดูแล โดยใช้กระบวนการพัฒนาที่เรียกว่าศีล พุทธปรัชญาจะส่งเสริมให้วัยรุ่นมีระเบียบวินัย รักษาความประพฤติของตน ศีลในที่นี้คือหลักการของพุทธปรัชญาที่สะท้อนให้เห็นว่าเป็นด้านแรกของการดูแล ขัดเกลาความประพฤติทางกายของมนุษย์ ให้ตั้งอยู่ในทางที่ถูกต้องเมื่อกายสามารถจัดระเบียบได้โดยอาศัยศีล ขั้นตอนต่อมาพุทธปรัชญาจะมองว่า การที่จะรักษาความประพฤติของมนุษย์นั้น กระบวนการของศีลเพียงอย่างเดียวยังมีอาจเรียกว่าสมบูรณ์ เพราะการกระทำของมนุษย์ที่แสดงออกทางกาย วาจา นั้น พุทธปรัชญามองว่ามาจากจิต ดังนั้น จิตต้องได้รับการพัฒนาด้วย พุทธปรัชญาได้เสนอวิธีการพัฒนาจิตของมนุษย์ โดยใช้กระบวนการที่เรียกว่า สมาธิ พุทธปรัชญามองว่า สมาธิ นี้จะมีประโยชน์ในแง่ที่ว่า เป็นการทำให้จิตของวัยรุ่นนั้น ตั้งมั่นอยู่ในการกระทำสิ่งที่ดีงาม ดังนั้น อะไรก็ตามที่เป็นความประพฤติไม่ดี จิตที่ได้รับการฝึกด้วยกระบวนการของ

สมาธิจะเป็นจิตที่มีสติ เกิดความยั้งคิด โดยมีปัญญาเป็นผู้ดูแลให้ศีลและสมาธิทำงานได้ดี จากที่กล่าวมานี้ พุทธปรัชญาเห็นว่า การแก้ปัญหาคำตั้งครรภก่อนวัยอันควรของวัยรุ่นนั้น ต้องเริ่มต้นด้วยหลักการพัฒนามนุษย์ โดยเห็นว่าการกระทำทางกายนี้ควรมีกรอบในการควบคุม ด้วยกระบวนการศึกษาที่เรียกว่า ศีล ส่วนจิตของวัยรุ่นที่ขาดการยั้งคิด สามารถฝึกฝนได้ด้วยการปฏิบัติสมาธิในหลากหลายรูปแบบ ถ้าทั้งทางกายและจิตได้รับการพัฒนาด้วยวิธีทางดังกล่าว พุทธปรัชญามองว่าการแก้ปัญหาคำตั้งครรภก่อนวัยอันควรของวัยรุ่นนั้น สามารถแก้ไขและป้องกันได้ด้วยกรอบการพัฒนามนุษย์โดยใช้ศีล สมาธิ และปัญญาเป็นฐานคิดที่สำคัญ

จากการเสนอแนะการแก้ไขปัญหาคำตั้งครรภโดยใช้มุมมองของปรัชญาการศึกษาในทัศนะของเพลโตและพุทธปรัชญา รวมทั้งจากผลการวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของเพลโตในทัศนะของพุทธปรัชญาที่ตั้งอยู่บนฐานวิเคราะห์ด้าน หลักการ วิธีการ และจุดมุ่งหมายการศึกษาของทั้งสองสำนัก ผู้วิจัยมีทัศนะว่า ปรัชญาการศึกษาทั้งของเพลโตและพุทธปรัชญา มีส่วนที่คล้ายคลึงสอดคล้องกันอยู่หลายประเด็น ซึ่งเป็นแนวโน้มที่ดี ที่ควรจะนำเอาส่วนที่ดี ซึ่งเป็นข้อเด่นของแต่ละฝ่ายมาพิจารณาในด้านที่เป็นประโยชน์และความเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อนำจุดเด่นนั้นไปปรับประยุกต์ใช้ในการวางแผนหรือกำหนดนโยบายทางด้านการศึกษาต่อไป

ในส่วนที่เห็นต่างกันนั้น ผู้วิจัยมองว่ามิได้เป็นข้อด้อยที่จะทำให้ปรัชญาการศึกษาของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดส่งผลเสียหายร้ายแรงกับผู้เรียนแต่อย่างใด เหตุผลที่กล่าวเช่นนั้นเพราะ ความแตกต่างกันส่วนใหญ่นั้น เกิดมาจากการเสนอวิธีการให้ผู้เรียนเข้าถึงความเป็นจริงในระดับสูงสุดที่เป็นขั้นตอนมีความละเอียดลึกซึ้งต่างกันเท่านั้น ในที่นี้ผู้วิจัยเห็นว่า ความเหลื่อมล้ำในประเด็นดังกล่าว ไม่น่าจะถือว่าเป็นความขัดแย้งที่รุนแรง ในวงวิชาการจุดนี้อาจมองว่าเป็นเพียงความหลากหลายในการเลือกใช้วิธีการที่แตกต่างกันในการทำให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้และความจริง ซึ่งท้ายที่สุดแล้วต้องยอมรับในข้อยืนยันเบื้องต้นที่พบจากการศึกษา แม้ว่าหลักการ วิธีการของพุทธปรัชญาจะมีนัยที่กว้างและลึกต่างจากเพลโต ข้ออ้างนี้ก็ไม่ได้ส่งผลให้เกิดความแตกต่าง ด้านการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนแต่อย่างใด ด้วยเหตุเพราะเท่าที่ปรากฏชัดพบว่า เพลโตมีสาระการเรียนรู้ ที่เน้นหนักในเรื่องความรู้ และคุณธรรม มุ่งเน้นให้การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้สามารถประกอบอาชีพ และดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสงบสุขภายใต้การยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม โดยนัยนี้ผู้เรียนย่อมได้รับการพัฒนาทั้งทางกายและใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาในพุทธปรัชญา

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ซึ่งมุ่งหวังที่จะจัดการศึกษาให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดนั้น จึงไม่ควรยึดติดกับหลักการและวิธีการศึกษาของปรัชญาการศึกษาเฉพาะแบบใดแบบหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากทุกลักษณะวิธีการย่อมมีข้อเด่นและข้อด้อย

การจัดการศึกษาที่ดีที่สุดจึงอยู่ที่เลือกสรรและปรับใช้ในลักษณะของการบูรณาการจุดเด่นของปรัชญาการศึกษาของแต่ละสำนักเข้าด้วยกัน ทั้งนี้ต้องตั้งอยู่บนฐานของการพัฒนามนุษย์แบบรอบด้าน เพื่อประโยชน์อย่างสูงในการวางนโยบายและลงมือปฏิบัติให้การศึกษาบรรลุจุดหมาย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการวิเคราะห์ “ปรัชญาการศึกษาของเพลโตในทัศนะของพุทธปรัชญา” มีข้อเสนอแนะจากการวิจัยดังนี้ บุคคลผู้มีความรู้และมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศ ควรตระหนักว่า หากต้องการแสวงหาคำตอบว่า “อย่างไรที่เรียกว่าการศึกษา” หรือ “การศึกษาคืออะไร” ที่ผ่านมา การนิยามว่า การศึกษา คือ การพัฒนาขีดความสามารถของมนุษย์ เพื่อให้สังคมเกิดการขับเคลื่อนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ ฯลฯ

การมีความเข้าใจจากนิยามที่กล่าวมานี้ จะเป็นท่าทีที่ผิดและไม่ถูกต้อง เพราะแท้ที่จริงแล้ว การศึกษาคือการพยายามรู้และเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ให้มากที่สุด เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะธรรมชาติของมนุษย์คือจุดเริ่มต้นในการสร้างปัญหา ดังนั้น การศึกษาที่ถูกออกแบบโดยเน้นไปที่การรู้และเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ ย่อมส่งผลให้มนุษย์เกิดปัญญาในทางที่ผิดงาม สามารถแก้ปัญหาชีวิตของตน ไม่กระทำการเลวร้ายที่ส่งผลต่อสังคมส่วนรวม ตลอดจนทำให้มนุษย์สามารถแสวงหาชีวิตที่ดีที่สุดได้

ข้อค้นพบจากงานวิจัยชี้ให้เห็นว่า การศึกษาทั้งในทัศนะของเพลโตและพุทธปรัชญาต่างตระหนักและให้ความสำคัญกับธรรมชาติของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง ถ้าพิจารณาด้านธรรมชาติของมนุษย์เพลโตแบ่งพื้นฐานทางธรรมชาติของมนุษย์เป็นสามลักษณะ โดยให้เหตุผลควบคุมจิตวิญญาณด้านความต้องการหรือความปรารถนาไว้ ในแง่นี้เท่าที่เพลโตยอมรับว่ามนุษย์มีทั้งส่วนที่ดีและเลวเคล้ากัน การศึกษาที่ดีคือการศึกษาก่อนถูกออกแบบวางแผนมาเพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ โดยเพลโตเสนอว่า ร่างกายของมนุษย์นั้นควรพัฒนาให้แข็งแกร่งโดยวิชาทางด้านกายบริหาร ส่วนมิติในด้านการกระทำของมนุษย์ อันมีจุดเริ่มต้นมาจากจิตวิญญาณ ควรได้รับการหล่อหลอมให้อ่อนโยนโดยใช้ดนตรีเป็นแกนกลาง จากมโนทัศน์ของเพลโตในแง่นี้ สะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาจะช่วยพัฒนาบุคคล และจรรโลงสังคมให้ดีขึ้นได้ นั่น การศึกษาต้องเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ก่อนเป็นลำดับแรก

ส่วนทัศนะของพุทธปรัชญาจึงเป็นการเน้นย้ำให้เห็นว่า เป็นไปไม่ได้เลยที่การศึกษาจะประสบความสำเร็จสามารถพัฒนามนุษย์และสังคมได้ หากการศึกษานั้นมองข้ามความสำคัญเรื่อง “ธรรมชาติของความเป็นมนุษย์” เพราะพุทธปรัชญามองว่า สิ่งประกอบกันเป็นมนุษย์ที่เรียกว่าขันธห้า ส่วนที่เป็นทั้งรูปและนามนี้คือ ที่มาของการกระทำดีและชั่ว โดยผ่านทางกาย วาจา และใจของมนุษย์ ดังนั้น ถ้าต้องการยับยั้งมิให้มนุษย์ ประพฤติชั่ว การศึกษาจะต้องเน้นไปที่การรู้และเข้าใจธรรมชาติในตน เพื่อที่จะได้ปัญญาเพื่อแก้ปัญหาในส่วนที่เป็นปัญหา และพัฒนาชีวิตได้ถูกต้อง

จากการอภิปรายประกอบเหตุผล ซึ่งเป็นข้อยืนยันที่พบจากแนวคิดการศึกษาของเพลโตและพุทธปรัชญา ย่อมช่วยให้เกิดความเข้าใจใหม่ว่า การศึกษาไทยควรออกแบบและวางนโยบายการศึกษาให้สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ หากบุคคลผู้มีอำนาจและมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศ ตระหนักและพิจารณาสักนิดจะพบว่า ทางออกของปัญหาในสังคมไทยมิใช่การพัฒนามนุษย์ในสังคมเพื่อแข่งขันให้ทัดเทียมกับนานาประเทศ แต่การศึกษาคือกุญแจสำคัญที่จะเผยให้ผู้เรียนทราบว่า ในธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ เราทุกคนคือที่มาของการสร้างปัญหามนุษย์จึงมีหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาและแก้ไขธรรมชาติที่ไม่ดีในตัว มิให้มีอิทธิพลกระทำสิ่งที่ชั่วร้าย โดยนัยนี้ กระบวนการด้านการศึกษาจึงควรปรับเปลี่ยนให้เกิดความสมดุล สามารถพัฒนามนุษย์ที่เป็นผู้เรียน ทั้งทางด้านร่างกายเพื่อให้เกิดทักษะด้านความฉลาด และพัฒนาในส่วนของความประพฤติให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม หากเป็นเช่นนี้ การศึกษาจึงเป็นดังกุญแจสำคัญในการแก้ปัญหา มิใช่การศึกษาคือใบเบิกทางไปสู่ความสำเร็จ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยงานด้านปรัชญาการศึกษา มีประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติมดังนี้

- (๑) ควรศึกษาปรัชญาการศึกษาสำนักนรินทรวาทในทัศนะของพุทธปรัชญา

- (๒) ควรศึกษาปรัชญาการศึกษาของเพลโตในทัศนะของจอห์น ดิวอี้
- (๓) ควรศึกษาปรัชญาการศึกษาสำนักอรรถิภาวนิยมในทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ
- (๔) ควรศึกษาปรัชญาการศึกษาสำนักสารัตถนิยมในทัศนะของรูดอร์ฟ สไตเนอร์
- (๕) ควรศึกษาปรัชญาการศึกษาสำนักปฏิรูปนิยมในทัศนะของไอวาล อิลลิช